

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Een Nieuw Ende Vremt Monster Strydende

Hazart, Cornelius

Antwerpen, 1669

Tweede Deel. Den steert van het Calvinistische Monster wordt afghekapt.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71413](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71413)

jaren) in uwe dracht, in uwe wijze van leven, in alle uwe actien, ende ten laetsten in uw e tale versaeckt :

Met dit mijn boozgaende schzift is dat afgrijse-
lijck groot hooft van uwo' Monster gantschelijck te
ntere ghedaen / ick komme nu tot den steert.

T W E E D E D E E L.

*Den steert van het Calvinistische Monster worde
afghekapt.*

Calvinist. Soo men de menschen tot de H. Schzif-
t niet leyd / het is seker dat dit middel / gheenen
omwegh / maer een kozt / klaer / licht / ende onsepl-
bare padt is / ende een eenigh boeck dat een pedet
kan lesen / of sich laten boozlesen.

Catholyck. Maer ick soude gheerne weten / of ghy
alle menschen booz Leeraers ende uytlegghers van de
HH. Schriften hout? Seght ghy dat ja? soo strydt
ghy teghen den H. Apostel 1. Cor. 12. v. 10, ende v. 29.
daer hy seght: Ten zijn niet alle Leeraers noch Pro-
pheten, verstaende door Propheten, ghelijck den Dor-
drechtchen Bijbel bemerckt Num. 27. uytlegghers vande
Schrifture: Seght ghy dan met den Apostel dat niet
alle menschen in 't besonder Leeraers en zijn / noch
de gave van uytlegginghe hebben / hoe sullen s'het wa-
ken die dese gave niet en hebben? by wie sullen sy
gaen om de verklaringhe van de Schzifture te heb-
ben? naer mijn advijs / ende alle redelijck mensch
sal het selve moeten vonnissen / dat het veel gheru-
ster is te gaen tot de Out-vaders berichte ende heyl-
lige mannen / die naerder aen de tyden der Apo-
stelen ofte eerste Chzistenen hebben gheleest / als
by eenen Calvinistischen Predikant ofte twee / die al-
les willen draepen naer hun eyghen verstant.

Calvinist: Ons gheloof heeft twee opsichten / het
is een dochter van Godts woort / ende eene suster
te ghelijck van de ende Kercke.

Cathol. Gheen van beyden: Want ghy sount te
vozen

bozen moeten bewijfen dat den Bijbel die ghy ghebruyekt/ volghens den sin/ het oprecht ende waere Woort Godts is/ ende derhalven betoonen dat ghy in alle suchen met de Out-vaders van alle eeuwen oer-een-koint.

Calvinist: De klaere ende supbere Wet Godts / is het riehtsnoer van al uw' doen ende laten.

Cath. Dit is waer: Maer wy loochenen dat uwen Bybel, volghens den sin/ daer ghy uwe leeringen op bouwt/ het supher woort / ofte Wet Godts is/ dat moest ghy te bozen proberen.

Calvinist: De gantsche Catholijcke Kercke placht van outs het H. Sacrament onder beyde de specten van broodt ende wijn te ontfanghen.

Cath. Niet over al, noch altijd, ghelijck wy hoven betoont hebben/ hier mede betoouende dat het geen ghebodt Godts en is beyde t'ontfanghen/ maer onbeschepden/ verbolghens dat het om redenen mocht afgeschafft worden.

Calvinist. Eertijds plachten de ghelobighe het H. Sacrament al staende t'ontfanghen.

Cath. Wie seght dat? want ick binde dat den H. Chrysofostomus *Hom. 61. ad popul.* seght: Aenbidt ende communiceert: Ende Augustinus in *Psalm. 98.* Niemand en eet dit vleesch ten zy dat hy te voren aenbeden hebbe.

Calvinist. Eertijds placht men dicke laeck-werpi-ghe brooden tot dese H. Wette te ghebruycken.

Cath. Facermaerten: Wat doet dat ter saeke / dick ofte dun / laeck ofte rondt?

Calvinist: Eertijds en placht men het H. Sacrament niet op te heffen / noch te aenbidden.

Cath. Alle beyde is valsch: het tweede hebbe ick nu datelijck ghetoont upt Chrysofostomus ende Augustinus. Mengaende het eerste / siet hier van Basilius *lib. de Spir. 8. cap. 27.* daer hy seght: Het broodt vande Eucharistie wordt ghetoont. Den H. Dionysius Areopagita *Cap. 3. Hierarch. Eccles.* seght het selve &c.

Calvinist. Het zijn veranderinghen die ontwijfsijck al ghebeurt zijn.

Catholijck, Contrarie is waer.

Calvinist. De oude waerheyt is dat het Utschaem Christi ons teghentwoordigh is in het teecken waermede het Utschaem Christi ons afgebeeldt wort &c.

Cath. Ghy begint noch eens in uwe verdraepde phantasije boozt te gaen sonder bewijzen; ick loofene dan dat dit eene oude waerheyt is / als oock dat het broodt ende wijn / haer ordinaris ende gemeen ghebruyck dooz de Consecratie verlaten / ende tot een hooghet ende edelder sake dienen: dese waerheyt seght ghy is alijt ghelooft gheweest, ick segge dat dit de waerheyt ghespaert is / dit zijn nieuwe versierselen van uwen Calvin, ofte / indien hy 't soo begheert te hebben / van een deel sechte ende plompe menschen die men Pauperes de Lugduno noemde.

Calvinist. De Transsubstantatie is allenskens en sachtjens inghekropen / niemant kende se in den aenbanck / noch haeren gront / noch hare krachten; niemant was 'er boozt verbaert / dooz dien dat niemant haere schadelijcke ghebolghen ende werckingen noch ghesien noch gheboelt hadde.

Cath. 't moet waer zijn om dat ghy 't soo seght / want de Calvinisten alleen hebben al de wijsheyt in de wereldt ghebocht / ende namelijk hunnen Calvin die nochtans nauwlijcx eene oncie Theologie hadde / ende niet eene wettighe consequentie op haere koten kost stellen gelijk men in alle de boeken van sijne Institutionen sien kan. Den klap die ghy boozderg upt staet om te toonen dat de leere vande Transsubstantatie allenskens inghekropen is / en is niet alleen te verghees / want ick hebbe u tot noch toe hier in obertuyghet van contray / maer oock soo sot dat ick anders niet denken en kan als dat ghy de heele wereldt van soo vele eentwen als ghy seght dat de Transsubstantatie sonde begost ende haeren booztgancck ghehadt hebben / boozt upt sinnigh en sot hant die soo eene leere aenbeert heeft / daer nochtans die boozsepde eentwen vruchtbaer gheweest zijn van de gheleertste ende upstekenste mannen: Maer als ghy tot walghens toe noch eens

eeng herhaelt / dat / eer de Transsubstantiatie gheboren was, een yghelijck gheloofde dat het broodt ende wijn de afbeeldinghen ende ghedenck-teekenen waren van Christi liiden, en doot; dat was, seght ghy / het gheloof vande gantsche Katholycke Kercke. Ick segghe noch eens dat dit ontwaerachtigh is / ende en kan niet bedencken hoe ghy soo stout zyt dit soo dichtslyt t'herhaelen daer ghy niet een enckel bewijs booz ghestelt hebt 't welck oock een kindt niet en soude konnen beantwoorden: Daer-en-hoven 't is gheloghen dat de Transsubstantiatie in de tsiende ende elfde eeuw meest haeren boozigaanch ghehadt heeft; ten is oock niet waer dat dese eeuwen meest van wyse ende gheleerde mannen ontbloot waren / indien ghy de lijst vande Schryberg by Bellarminus inghesien hadt / daer sout ghy utwe valscheyt ontdeckt hebben.

Calvinist: Om de Transsubstantiatie vast te stellen en heeft niet wepnigh gheholpen / onghheoorde ende mirakuleuse dinghen / of selfs te segghen / of sonder eenigh teghenspreken te hoozen verhaelen: Wie en hoort niet gheerne spreken van accidenten sonder substantie / van een lichaem dat op een selve tijdt in vele ende verscheden plaetsen is? &c.

Cath. Wat wilt ghy hier upt ten lesten besuyten? Dat de leere van de Transsubstantiatie op de leste tijden eerst opghekomen is / en dat de selve te bozen onbekent was? Wat wilt ghy segghen?

Calvinist. Ick segghe dat den Authent van het altijt duerende Gheloof op eenen valschen grond bouwt als by seght dat de gantsche kercke ten tijde van Lanfrancus, oft in 't midden van de elfde eeuw / de Transsubstantiatie gheloofde. Ick beweyre daer teghen dat het meeste deel der ghemeene Christenen daer gantsch niet van en wist / dat de Priesters en leeraers daer wepnigh van wisten / ende een groot deel de selve als valsch vertwieren.

Catholijck. Hoe bewijst ghy my dat? want t'en is hter niet gheen enckel segghen te doen.

Calvinist: Dit blijkt upt die twisten die onder de

Bisschoppen dit aengaende zijn geresen in't Roomsche Concilte dat in't jaer 1079. onder Gregorio VII. is ghehouden.

Cath. Hier-medē en bewijst ghy niet dat het meeste deel der gemeene Christenen van de Transsubstantiatie gantsch niet en wisten/ ende de Priesters weynigh daer van. 2. Dese twisten waeren seer klēpn want de boozsepde Bisschoppen gaben sich dadelijck met Berengarius oer. 3. Waerom en seght ghy oock niet dat de heele werelct de dyp eerste hondert jaren van't Christendom gantsch niet gheheten en heeft dat den Sone in de Godtheidt van eender Wesen was met den Vader / aenghesien dat de Ariaensche Bisschoppen / die op soo vele jaren nu by-hang de heele werelct inghebaren hadden/ gheelijck Hieronymus seght / hier teghen strecken?

Calvinist. Ten helpt niet dat men seyt dat Lanfrancus ende Hugo van Auxerre roepen / dat haer gheboelen op die tyden het gheloof vande gantsche kercke was.

Catholijck. Dat helpt machtigh veel / want indien het soo niet en hadde gheweest / hoe en heeft se niemant teghen gesproken ende oertuygghet van valscheit?

Calvinist. Berengarius ende Bertramus gaben oock booz dat hun geboelen het gheloof van de gantsche outheyt was.

Cath. Maer terstont bleeck contrary / want een peder / behalven eenighe weynighe / hebben sich dadelijck hier teghen ghestelt.

Calvinist. Het ghene dat den Nicheur van het alijt durende Gheloof boozders seght / te weten / by soo verre de Transsubstantiatie met veranderinghe vande voorgaende leere in de Kercke ingheboert waer / dat dit soude moeten gheschieden hebben met gheweldighen teghenstant vande gheheele werelct / gheelijck als de Christelijcke Religie / ende daer-naer de reformatie van Luther ende Calvyn, eerst in de werelct quamen / gheschiedt is; dit segghen dunckt my buyten alle reden te sijn.

Cath.

Cath. Dit is een sterck argument / van den booz-
 sepden Aucthent ende en meyne niet dat ghy 't. Icht-
 telijck sult conen beantwoorden.

Calvinist. Daer is groot onderschepdt tusschen het
 inboeren vande Christelijke Religie ende van de
 transsubstantiate: Want die brack niet ten eersten
 af door haere leere / Altaren / tempelen / diensten / en
 Goden vande gantschen aerdbodem: de reformatie
 bestreedt ende schafte openbaerlijck af verseyden
 dwalinghen die seer diep in de herten van vele
 menschen ghewortelt waren: Maer de dwalinghe
 van de transsubstantiate nam de Roomsche Ker-
 ke allenskens in sonder eenighe waerheden onses
 Christelijken gheloofs directelijck om verre te stoo-
 ten.

Cath. Ick docht wel dat gh' hier sont te cozt schie-
 ten: Door eerst dan / ick loochene dat de transsub-
 stantiate allenskens in de Roomsche Kercke ghekro-
 pen is / hier van en hebt gy geene andere preube ge-
 gheben als uw' eyghen segghen. 2. Indien de heele
 werelt te bozen / ghelijck ghy valscheelijck booz geeft /
 geloofde dat in 't H. Sacrament niet anders en was
 als broodt tot een ghedenck-teeken van 't Uichaem
 Christi, ick braghe of se alsdan behalben de tafel
 daer de ghemeente Communiceerde / Altaren had-
 den daer de Priesters met hunne Priesterlijke cleede-
 ren het Sacrificie der Misse opofferden: seght ghy
 dat jae? 't is wonder dat de Calvinisten dit alleg om
 verre hebben ghesmeten: Seght ghy dat neen: soo
 en giuck het niet alleen op het inboeren van de
 transsubstantiate / maer oock van Priesters / van
 Priesterlijke cleederen / van Altaren / en eyndelijck
 van een Sacrificie welkers ghelijke noyt de werelt
 te bozen ghesien hadde / ende nu tot tijt noch de Cal-
 vinisten houden booz eenen groutwel ende afgoderhe-
 seght my nu / zijn alle die otngē die gy booz soo bzeint
 acht / oock allenskens ende met lanckheyt van tijde
 singheboert / oft te sacmen op eenen hot: seght ghy
 het eerste: wyft my dan aen wie den eersten of twee-
 den Priesters gheweest is / waer of wie den eersten
 was

Altaer opgherecht heeft / wie of waer men eerst eenen
 nter Priesterlyke cleederen heeft sien comen aen den
 Altaer om Misse te lesen / of een Sacrificie te doen
 't welck noyt de werelt gesien hadde; seght my oock
 wat booz is ghetaeft / Priesters / Priesterlyke cleederen /
 Altaren / Sacrificie / of wel de leere van de transsubstanti-
 atie; want hier wyt sullen wy dattelijck conen sien
 of ghe de werelt niet en bedyeght: Seght ghy dat
 Priesters / Altaren / Sacrificie / en Priesterlyke
 cleederen t'samen op eenen hot ingheboert zijn; hoe
 is moghelijck dat hem niemant hier teghen met openbaer
 ghewelt heeft ghestelt; Was het dan niet eben
 vrent Altaren te maken om Sacrificie te doen / als
 Altaren te bzeken ghelijck de Christelyke Religie
 terstont dede in hare beginselen; was't niet eben
 vrent een Sacrificie in te boert daer Christus self
 in persoon Godt ende Mensch wiert gheofferet / als
 den selven booz te stellen aen d'hepnenen
 ghecrupst ende ghestozben; hoe hebben de Christenen
 dit dan ghedooght sonder teghen spreken / sonder
 opzoer / sonder ghewelt; te verghes; seght ghy dat-
 se allenskens de leere van de transsubstanti-
 atie hadden inghesoghen / ende alsoo sich lich-
 telyck lieten ghesegghen in 't ander / want / be-
 halven dat ghy die niet en bewijst / soo moet ghy
 onstoonen wat booz is gheweest / Altaren / Priesters /
 Priesterlyke cleederen / Sacrificie / ofte wel de
 transsubstanti- atie; Want zijn de Altaren &c. booz
 gheweest / soo en heeft dan de transsubstanti- atie
 hier toeden wegh niet ghebaent; derhalven / wie sal
 gelooven dat de Christenen soo veel spoochis
 maecten met Priesters te wijden / Priesterlyke
 cleederen te ghebruyken / Altaren te bouwen /
 indien sy alsdan gheloofden dat in 't H. Sacrament
 niet anders en was als broodt tot een ghe-
 denck-teeken van 't Lic- haem Christi; seght
 ghy dat de transsubstanti- atie in de werelt
 gheboert was booz de Altaren / Priesters &c.
 toont ons dan hier van / de eerste beginselen /
 de eerste persoonen / en de eerste plaetsen. Daer-
 en-ban seght ons eens hoe de inboertinghe van
 eene ber- doeme-

doemelijke afgoderhe / ghelijck de aanbiddinghe van
 een stuck broodts soude zyn / sonder eenigen regen-
 stant inghevoert is.

Calvijnist. Een yeder weet dat de aanbiddinghe van
 't H. Sacrament is de sijnghste van alle die inghe-
 boerde nieuwiggheden gheweest / en dat men hier
 toe niet gecomen en is dan nae dat de transsubstan-
 tiatie bevesticht was.

Cath. Dit is immers wederom gheloghen : Want
 de aanbiddinghe des heyligen Sacraments weet al
 over veertien hondert jaeren ghepleeght ghelijck
 van hunne tijden ghetuyghen den H. Cyrillus Hierosol.
Catech. Myst. 5. ende den H. Gregorius Nazianzenus *Orat. de*
Gorgonia, ende den H. Ioannes Chrysofostomus *Homil. 61. ad*
popul. den eersten seght : Als ghy ten H. Sacramente
 gaet / buyght u ende aenbidt, den tweeden seght dat
 zijne Sustet Gorgonia vooz den Altaer op haere
 knien gheballen is / ende dien aengheropen heeft
 den welcken op den Altaer wort ghecert, verstaende
 hier vooz Christum in 't H. Sacrament ghelijck men
 upt zijne voozgaende woorden van sien : den derden
 seght : Aenbidt ende Communiqueert. Dese aanbidding-
 ghe was oock ten tijde van den H. Ambrosius ende Au-
 gustinus over veertien hondert jaeren : den eersten
 seght : *Lib. 3. de Spir. 5. cap. 12.* Wy aenbidden noch hedens-
 daeghs het vleesch Christi in de Mysterien, dat is / in 't H.
 Sacrament. Den tweeden seght in *Psalm. 98.* Niemande
 en eedt dat vleesch, ten zy dat hy te voren aenbeden hebbe.
 Hondert jaeren daernaer was dese aanbiddinghe
 noch al in vogue / ghelijck wy vinden by Eusebius E-
 missenus *Hom. 5. de Pascha* daer hy seght : Als gy te Com-
 munte gaet / eert het vleesch Christi met verwonderinghe.
 Dit zyn immers altemael claere woorden / over-
 sulcx siet wel toe dat ghy niet en doet 't ghene ghy
 ons valscheijck toeschijft / te weten / dat ghe dese
 Daders met utwe uplegginghen / ende berkeerde
 verclaringhen niet en gaet verduyfsceren. Doozders
 soo vzaege ick hoe de eerste vinders van de transsub-
 stantiatie de menschen soo hebben conen bezteghen
 dat-se in 't net waren etc sy het wisten e

Calvi-

Calvinist. **Met** dobbel-sinnighe spreuken of woorden.

Catholijck. **Maer** hoe en is'er niet eenen ghebonden gheweest die dese dobbel-sinnighe spreuken verclaert heeft / om te beletten dat de eenboudighe Christenen den verkeerden sin niet aenbatten en souden?

Calvinist. **Dat** hadden Theodoretus, ende Augustinus ghedaen / ende andere Out-Vaders.

Cath. **Behalven** dat dit wederom valsch is / ghelijck blijkt upt mijne vorige wederlegginghen / wy zijn alleen verwondert hoe dit niemant gedaen heeft op dien tijdt als de transsubstantiatie eerst ghebonden wiert / of soo daer pemant was / ghelijck eenen Berengarius, ende seer weynighe Bisschoppen / hoe hebben sich dese daerelijck ten onder ghegheven / soo als men can sien in 't Concilte van Roomen onder Gregorius VII.

Nu vraegh ick noch voorzders: **Maerom** hebben dese dobbel-sinnighe spreuken niet eer de werelt bedrogen als ontrent de neghende en tshende eentwe.

Calvinist. **Om** dat Godt op dien tijt vertoont zijnde oer de hoogheden der menschen haer 't licht des gheests ontnam: ende om dat den nacht der onwetentheyt en superstitie schizikelijck dupster in dien tijdt gheworden zijnde / de lust ende sozge om de waerheyt te behouden merckelijck en handt-tastelijck afnam.

Cath. **Is** moghelijck? **Wat** dinghen zijn dit? **Hier** moeten wy nootdackelijck soo stom blijven als vischen / want als men prophetischer wijze begint te spreken met wetenschap vande meeste verholentheden Godts / 't is ghedaen; **wie** sal soo stout zijn sich hier teghen te stellen? **Niet** te min / my dunckt dat men beter van de Calvinisten sou coken seggen / als men den Propheet sou willen spelen / dat Godt haer het licht des gheests ontnomen heeft / als sy de transsubstantiatie afschasten.

Maer seght m'eens. **Hoe** heeft het conen geschieden dat sulck eene Generaete / soo groote / ende soo ghewich-

ghewichtighe verscheydentheyt van leere / soo lanck
onbekent is ghebleven / of soo se bekent was / hoe
en heeft se niet dadelijck eenighe schenkinghe verooz-
saect.

Calvinist. Als de dwalinge vande transsubstantiate
in de elfde reuwe haer meest versterckte en toenam/
ick en twyffele niet of daer waren vier of vijfderley
soorten van menschen.

Cath. 't is genoegh : en praet niet boozberg / want
als ghy begint te segghen / ick en twyffele niet , dat is
soo veel als of ghy seyt / ick en weet es niet , ghy moet
hier comen met / Ick ben versckert , en dat moet ghy
bewyzen : daerom haeghe ick utwe vier volgende 33-
den papiers gantschelijck upt / gaet die praeten aen
utwe domme ghemeente / ende siet of die te vreden
sal zyn met / ick en twyffele niet.

Calvinist. Ten anderen ick loochene dat die ver-
scheydentheyt van geboelen dadelijck eene schenkin-
ghe soude veroozsaect hebben. 1. Om dat beyde de
verschillende partpen in den openbaren ende publi-
ken Godts-dienst daer gheen alteratie in gheschiede
was / ober-een-gaemen.

Cath. Maer wat was dit booz eenen openbaren
ende publiken Godts dienst/aengesien/ gelijk ghy
seght / dat'er dan noch aenbiddinghe van d'Hostie/
noch processien / noch d. Sacraments dach en was?
waer in was desen Godts-dienst ghelegghen? bestont
hy in 't Sacrifice der Misse? soo was dan de Misse
eer de transsubstantiate aequam / hoe was dan de
Misse ingheboert? hoe de Priesters die se deden? hoe
de Nutaren daer sy se op deden? Hoe de Priesterlijke
cleederen met de welke sy se deden? ofte seght ons
waer in desen openbaeren Godts-dienst ghelegghen
was. Laet ons nu utwe tweede reden hoozen.

Calvinist. Myne tweede reden is om dat de kercke
tot noch toe niets ter werelt daer ober besloten en
hadde / en dat men verhalben malkanderen ver-
zoegh ende een selbe upterlijke ghemeenschap den
eenen met den anderen onderhiet/verwachende on-
dercusschen wat de naerpolghende Concilien daer
van souden oordeelen.

Cath.

Cath. Maer toe al die gissinghen? laet ons lieber rondt uyt spreken en segghen dat'er gheene schein-tinghe en quam onder de Christenen om dies wil dat-se allegaer van een gheboelen waeren / 't welck alrijt in de werelt hadde gheweest / te weten / dat het hzoodt wesentlijk wiert verandert in 't Lie- haem Christi; Want indien men wilde met ghissin-ghen booztgaen ghelijck ghy doet / hoopende de eene op de andere / men / soude alsoo de werelt wys- ma-ken al / wat men maect en versint of te by nachte droomt: hzenght ons dat wat bestandighs booz den dagh.

Calvinist. Inde Concillen daernaer over dese sake ghehouden / overwon de dwaelinghe de waerhepdt / ende misbzupchte met groote ergernisse hare over- wintninghe.

Cath. Hier praet ghy noch ergher als bozen / want hier comt het wederom op een steggen aen. 1. 't is ontwaerachtigh dat de waerhepdt overwonnen wort bande dwalinghe: ter contrarie de dwalinge wiert overwonnen bande waerhepdt der wesentlijke ver- anderinghe die alrijdt in de werelt hadde gheweest ghelijck ick / end: met mijne eyghen bewijzen / ende het wederleggen van uwe boddighe preuven boven berhoont hebbe. 2. Wie zijn die gheweest de welke vererghert wierden: wijst ons die aen.

Calvinist. Maer dese redenen en valt'er niet meer te segghen: men moet bekennen dat de veranderinghe van leere / daer wy van spreken / heeft conen ghe- schieden.

Cath. Ghelooft my ghy stelt u tot spot als ghy soo spreect: dat ghy cost swijghen / men sond' u booz een wys man houden / maect als ghy den *avros iſa* begint te spelen als of het alle ozakels waeren die ghy uyt spreect / wie en sal hiermede niet lachen ick segghe dan noch eens dat de transsubstantatie / in- dien se te bozen niet en was in de werelt / niet en heeft conen ingheboert worden sonder scheuringhe en teghenstant / de wijle de experientie van alle een- men in andere eerst- opcomende opinien ons dit ghe- leert heeft.

Calvi-

Calvinist. Den Heer Aubertijn in zijn uytstekende werck vande Eucharistie heeft met de sozmele ende uyt ghezuchte woorden en redenen vande Out-Vaders doen sien dat de oude Kercke niet ter werelde van de transsubstantie ghelweten heeft/ soo moet men nootdackelijck besupren dat'er veranderinghe in de leere gheschiedt is.

Cath. Soo lanck als mijne boozgaende bewijfen/ ende alle die van Bellarminus met zijne wederlegginghen van de Calvinisten, in haer gheheel blijven sonder beantwozt te worden / en doet uwen predikant Aubertijn niet een siet op: 't en zijn maer alle pdele phantassien ende rozens in de locht / gelijk tot u: sy toe blyckt dat alle uwe redenen zijn.

Calvinist. Men moest bewijfen dat de plaetsen die den Heere Aubertijn byghebrocht heeft of valsch zijn/ of dat-se teghen de transsubstantie niet en doen.

Cath. Dat waer bergheeffschen arbeyt: Want Bellarminus heeft dit ober dele saeren ghedaen teghen de Calvinisten van zijnen tijt: ende men moest met Aubertijn niet te boozschijn comen booz al eer dat alle de Out Vaders die van den Auteurs van het altijd durende gheloof, boozgheselt worden / wederlept waeren/anderling/ ten is niet anders (om uwe eppen woorden te ghezuppen) als kinderlijck met de saeke, die men verhandelt, te spelen.

Calvinist. Indien ghy de Out-Vaders vzaeght/wat dit Sacrament ten acussen vande substantie is: sy sullen u antwoorden: Dat het Broodt ende wijn is, dat de eerste substantie blijft, dat dese dinghen de selve sijn die-se te voren waren, en dat de nature niet verandert en is.

Cath. Ter contrarien. Cyprianus *de cana Domini* segge dat het broodt van nature verandert wort, 't selve segge den H. Ambrosius. *Lib. de Init. cap. 9.* 't selve seggt den H. Gregorius Nyssenus *Orat. Catech. cap. 37.* 't selve segge den H. Remigius Antiodorensis in *Psalm. 21.* desghelijck Amalarius Trevirensis *Lib. 3. de Eccles. Off. cap. 24* de welke allegaer uytbruckelijck seggen / de nature van 't broot, ofte wijn verandert.

Alengaende utw' ander deel raekende het Broot ende wijn

wijn : **Contrarie leert** Cyprianus *Serm : de cana* : daer hy seght, Het broodt twelck Christus toereyckte aen sijne Discipelen is door de almoghentheydt Godts vleesch ghe worden. **Alsoo oock den H.** Cyrillus *Catech. myst. 4.* Hy heeft den wijn, seyt hy / verandert in bloedt. **Item den H.** Gregorius Nyssenus *Orat. Catech. cap. 37.* Het gheheyl licht broodt wort verandert in t'lichaem Christi. **Den H.** Joannes Damascenus *lib. 4. de fide cap. 74.* Het broodt ende wijn worden boven-natuerlijk verandert in t'lichaem ende bloedt Christi.

3. **Dat de substantie van broodt ende wijn niet en blijft / blycht** up den H. Cyrillus *Orat. mystag. 4.* T'en is gheen broodt, noch wijn, alhoe wel het soo schijnt aen den smaect. **up den H.** Chrysostomus *Hom : de Euch.* Ghy en siet noch broodt noch wijn, want de substantie wort wech ghenomen door de substantie des lichaems Christi. **up den H.** Augustinus *lib. de corp. Dom.* Daer en blijft gheene substantie van broodt nochte wijn. **up Eusebius Emislenus** *Serm. 1. de corp : dom.* Voor de consecratie is'er de substantie van van broodt ende wijn, nae de consecratie isser het lichaem en bloet Christi. **up Beda** *de myst. Missa.* Men siet daer broot de substantie van broodt niet en is. **up Strabus** *in cap. 11. ep 1. ad Cor.* De substantie van broodt ende wijn wort verandert in de substantie van t'lichaem ende bloedt Christi. **t'selbe leeren** Algerus *lib. 1. de corp. dom.* Hugo de S. victore *lib. 2. de Sacram. Part 8. cap. 9.* en menighe andere.

4. **Dat de dinghen de selbe niet en sijn die te bo ren waren / blycht** up alle de voozgaende **Vaders.** **Daerenhoven** up den H. Gaudentius *Tract : 2. de Exodo.* Die van t'water, seyt hy / wijn heeft ghemaect, heeft van den wijn sijn bloedt ghemaect. **up Eusebius** *Serm. de corp. Domini* want is het wonder dat dien den welcken met een woordt het broodt ende wijn heeft konnen schaepen, de selve nu gheschaepen sijnde can veranderen? **t'selbe seght den H.** Ambrosius *lib. de init : cap. 9.* ende andere meer.

Laet nu vyz. utwe Calvinisten van de **Outbaders** gaen vzaeghen / of er broodt ende wijn is in t'h. Sa crament? of de eerste substantie blijft? of de dinghen de selve sijn diese te bozen waren? of de nature niet en verandert?

Calvi-

Calvinist. Indien ghy van de ontbaders bzaeghe wat broodt ende wijn eghentlijck sijn in t' H. Sacrament / sy sullen andtwoorden datse sijn schilderijen / beelden / af-beeldingen / teeckeningen / figuren &c.

Catholyck: Ghy en sijt niet machtsich een ontbader te voorschijn te brengen die segghe dat in t' H. Sacrament niet anders en sijn als teekenen / figuren etc. van t' lichaem ende bloedt Christi Dit toone ick uyt de Ontbaders die ghy selve boven voorgehelt hebt. 1. uyt Tertullianus, den welcken niet reghenstaende dat hy seght dat het eene figure des lichaems is / seght nochtas dat Christus het broodt sijn lichaem ghemaect heeft. 2. Den H. Ephrem en segt niet/het broodt en is niet anders als een teeckē ofte figure des lichaems/maer hy segt Christus heeft het broot gezeghent TOT eene figure sijns lichaems, **T**' is wat anders te segghen / het broodt is eene figure des lichaems : ende wat anders, Het broodt wort ghezegent tot eene figure: Het eerste raecht de saecke self; het tweede raecht alleenlijck t'epnde tot het welke de saeke inghestelt wort / het tweede seght den H. Ephrem, maer niet het eerste. Een wepnigh daer naer voeght'er hy hy: Hy heeft ons sijn lichaem ende sijn bloedt v'eten ende te drincken ghegheven. 3. den H. Augustinus seght wel dat Christus het tecken sijns lichaems gaf / mer hy en seght niet dat het niet anders als een tecken was / want andersing soude hy sich op vele andere plaetsen reghen-gheproken hebben/ghelijck als hy seght. *Epist 86. ad Casulan*: wy ontfanghen nu ter tijdt bloedt uyt den beker. Ende *Epist. 120. ad Honorat*: Cap. 27. Sy ontfanghen aende tafel Christi sijn lichaem ende bloedt. Ende *lib. 12. contra Faustum cap. 10.* Wy ontfanghen met een ghelooovich herte ende mondt den middelaer tusschen Godt ende de menschen den mensch Christus Iesus als hy ons sijn vleesch te eten ende sijn bloedt te drincken gheeft. 4. den **Cerw.** Beda en seght niet dat het H. Sacrament een teeckē des lichaems is / maer hy seght / dat Christus het Sacrament van sijn vleesch ende bloedt inghestelt heeft in de figure

re van broodt ende wijn / siet nu eens of dit al een dinghen is / figure des broodts, ende figure des lichaems,

Kloek aen dan siet ons eenen Vader hoor die ons leere dat'er in t' H. Sacrament niet anders en is als een teeken ofte figure des lichaems : want wy selve houden't daer hoor / dat'er een teeken is / en dat'er saemen het waerachtich lichaem ende bloedt is / ghelijck die H. H. Vaders dit beyde te saemen oock nemen / soo als ghy selve tetstont hier naer beken / te weten / datse leeren dat'er gheen gaemeen broodt ofte wijn meer en is, maer het waere lichaem ende het waere bloedt des Heeren.

Calvinist. Indien ghy de Vaders vzaeght wat dat is het lichaem Christi eten / ende sijn bloedt drinckē / sy sullen u segghen / dat het is deel aen sijn lijden en doot hebben door eene Godtyruchtighe overdenckinge.

Catholyck. Wie twiffelt daer aen ? want daerom seght den H. Apostel datmen de doot des Heeren soude verkondighen : niet als oft het eten des lichaems ende drincken des bloedts eyghenlyck daer in geleghen waer / maer om doot de overdenckinge van de doot des Heeren onder het eten ende drincken / de vruchten van de doot des heeren te ghenieten.

Calvinist. Soo gy de Vaders vzaeght wat de Godsoose aen de H. tafel ontfanghen / sy sullen u segghen : Niet het vleesch noch het bloedt, maer het H. teeken alleen.

Catholyck. Ick hebbe u boven overtuyghet van contratie.

Calv. Indien de outvaders de transsubstantiatie gheloofst hadden / hoe souden sy durven segghen hebben / dat onse lichamen worden met die gheheylide spijse ghevoedt, dat sy wort in onse substantie verandert, en dat sy oock wat de aerdsche stoffe belanght de selve veranderinghen is onderworpen, die de andere ghemeene spijzen onderworpen sijn van de welcke den Heere seght dat al wat in den mont gaet &c.

Catholyck : Hier moest ghy eenige vaders voorgeghele hebben op dat wy mochten sien in wat omstandicheydt dat sy dit segghen. Doch siet hier naer wat

Wat sommighe outbaders dooz dit boeden verstaen hebben.

Calvinist. Indien de Outbaders de transsubstantiate gheloofst hadden / hoe souden sy de heydeneen durben berwijten hebben dat sy aenbaden dinghen die sy met hunne handen ghemaect hadden / die de vertotringhe / woymen / etc. onderwozpen waren? dat sy Goddelijche eere bemesen aen t'ghene dat in de handen haerder byanden kost ballen / dat van de dieven ghestolen kost woerden / ende sich selven niet bewarren en kost / maer met sleutels en grendels moest bewaert woerden?

Catholyck. Dat kosten de Outbaders by aen de Heydenen berwijten ten opsichte van hunne afgoden die alle dese dingen onderwozpen waeren: want het wesentlijck lichaem Christi t'welck sy leerden te sijn in t' H. Sacrament ende daer aenbaden / en was noch met hunne handen ghemaect / noch aen de woymen ofte vertotringhe onderwozpen / het kost sijn selven bewaren als t'hem beliefte sonder opgesloten te sijn sonder sleutels / of grendels / etc.

Calvinist. Soude wel hedens-daechs Rooms gesinde het herte hebben in China, ofte in Iapan om soodantighe dingen ten opsichte van hunne afgodische beelden te berwijten?

Catholyck. Dat doen de Rooms ghesinde daer alle dach / ende ick en weet niet dat opt Chinois of Iaponois, hun berweten heeft dat men dit altemael kost segghen van t'lichaem Christi in t' H. Sacrament: Niet wonder want dese natten / sijnde hoven maten sekerly van verstande ghelijck de heele werelt wel weet / en komen met sulcke arme redenen ende argumente n niet boozt gelijck de Calvinisten hier doen: sae sy ghelooven de wesentlyche teghentwoordicheydt Christi in t' H. Sacrament met sulck eenen peber ende eerbiedinghe datse niet alleen de Calvinisten, maer oock de slauwe Catholicken souden beschaemen / wy hebben hier in ons Nederlande daer van exempel ghesien / soo datmen ober de zee niet en moet haeren om daer vā bewijzen te haere:

Dit dient oock wel aenghemerckt dat de Catho-
lycken / niet teghenstaende de leere van de trans-
substantie / met hondert duysenden Heydenen in
in China, ende Japan bekeert hebben / daer de Calvi-
nisten. alhoewel sy oock in die landen negotieren en-
de berkeeren / niet eenen tot hunne secte ghebrocht
hebben.

Calvlnist. Indsen de outvaders de transsubstantia-
te gheloost hadden / souden sy onghelaten hebben
de mirakelen die daer onder schuylen te ontdeckenz
Catholyck: Hoe durft ghy segghen dat de Vaders
ons soodantighe mirakelen niet ontdeckt hebben?
waer blijft dan den H. Cyprianus *Serm: de cana Dom:* als
hy seght dat het broodt vleesch gheworden is door de al-
moghentheyde Godts, ende dat het Godlijk wesen sich op
eene onuytsprekelijke maniere inghestort heeft in t' H. Sa-
crament? Sijn dat gheene mirakelen die dooz de be-
sondere Almoghentheyde Godts moeten gheschieden /
ende onuytsprekelijk sijn? toont my per sulcx in uw'
broodt t'welck niet anders als een tecken des lie-
haem is. waer blijft den H. Cyrillus Hierosolym: *Catech*
myst. 4. als hy seght: Christus heeft het water verandert
in wijn, en salmen hem niet gelooven dat hy den wijn heeft
verandert in bloedt? is het eerste een mirakel ghe-
weest / hoe en is het tweede oock soodantich niet?
toont my per sulcx in uw' broodt. Waer blijft den
H. Ambrosius *lib. de init: cap. 9.* als hy seght / hebben de
woorden van Elias sulck eene kracht ghehadt datse het vyer
uyt den Hemel trocken, en sullen de woorden Christi geene
kracht hebben om de specien van de elementen te verande-
ren? sijn dat gheene Mirakelen? hoe salt ghy my
dit bewijfen in uw' broodt? waer blijft den H. Grego-
rius Nyssenus *Orat Catech. Cap. 37.* Als hy seght: Men
moet overdencken hoe het gheschieden kan dat het selve
lichaem door de heele werelt aen soo vele duysende ghe-
loovighen uytghedeylet wort, ende nochtans in sijn gheheel
blijft? hoe kunnen dit van u broodt vraghen? waer
blijft den H. Ephrem *lib. de nat. dei non seruanda Cap. 5.* als
hy seght: Dit gaet alle verwonderinghe, alle verstandt,
ende uytprake te boven, dat Christus ons sijn lichaem te
eten

eten ende sijn bloedt te drincken ghegheven. Is dit gheen
 mirakel dat alle verwonderinge/ verstant ende uyt-
 sprake te hoven gaet? is'er yet sulcx in uw' hooft
 dat slechts eene figure ofte schilderije van een lic-
 haem is? wat is hier wonder? wat onbegrijpe-
 lijk? wat onspreekelijck? waer blijft den H. Chryso-
 stomus *lib. 1. de Sacerd.* als hy uytroeft: O Mirakel!
 dien den welcken boven sit met den Vader wort op den selve
 stont gehandelt van een yeders handen, ende geeft sich aen
 de ghene die hem willen ontfanghen ende omhellen. Is
 dat niet een mirakel inden Hemel te sijn / ende sae-
 men op den selven stont op de aerde? hoe gheschiedt
 dit in u broodt met mirakel? waer blijft den H. Au-
 gustinus in *psalm. 33. Conc. 1.* Als hy seght: Wie sal con-
 nen verstaen hoe het gheschieden kan dat yemant sijn eygen
 selven draeghe in sijne handen? den mensch kan wel ge-
 draghen worden in de handen van andere, maer niemant en
 wort in sijne eyghen handen ghedraghen: wy hebben ghe-
 vonden hoe dit in Christo gheschiedt is: want hy wiert in sijn-
 ne handen ghedraghen als hy seyde: Dit is mijn lichaem,
 want hy droech dat lichaem in sijne handen: Woot ghy
 wel hoe Augustinus dit mirakel verheft segghende
 wie sal dit konnen verstaen ofte begripen? wat
 verstandt is'er van doen om te begripen dat Chri-
 stus een heelt ofte schilderije van sijn lichaem droegh
 in sijne handen? waer blijft den H. Caesarius ofte
 Eusebius *Serm. de corp. Dom.* als hy seght: Het lichaem
 Christi is soo groot in een deel als het is in t'gheheel? waer
 blijft den H. Ilychius *lib. 2. in Levit cap. 8.* als hy seght/
 sprekende van t'H. Sacrament: Wy moeten dencken
 dat aen de kracht vanden H. Gheest die dinghen moghelijk
 schijnen te wesen: Hoe en is t'gheen mirakel t'welck
 schijnt onmoghelijk te sijn? wat is'er nu in uw'
 hooft / ofte teecken dat eenighen schijn van onmo-
 ghelijckhejde heeft? waer blijft den H. Ioannes Da-
 mascenus *Lib. 4. de fide cap. 14.* als hy seght: Ghelijck Gode
 alle dinghen gemaeckt heeft door de mede-werckinghe des
 H. Gheest, alsoo wereckt hy nu in t'H. Sacrament door het
 toedoen vanden H. Gheest, boven de nature: hoe en is
 gheen mirakel dat hoven natuer is? waer blijft
 wederom

wederom den H. Cyrillus Hierosol. *Catech. myst. 4.* als hy seght: 'T en is gheen broodt alhoewel het aen den smaect broodt schijnt te zijn. **Waer blijft wederom den H. Augustinus lib. de corp. Dom.**

Men moet niet ghelooven dat de substantie van broodt ende wijn blijft, want de hoedanigheden blijven alleen: **Wat sijn dese hoedanigheden sonder substantie ander als accidenten? Is dat niet een groot mirakel dat de accidenten of toevallen / dat is / den reuck / den smaect / de lenghde / de breedte blijven sonder subject? hoozt nu hier over oock spreken Strabus in *Glossa cap. 11. ep. 1. ad Cor.* Wy belijden, seyt hy / dat de substantie van 't lichaem ende bloedt des Heeren veranderen inde substantie van broodt ende wijn: maer de toevallen die van de eerste substantie blijven, te weten, 't colour, den smaect, de forme, het ghewicht, en gaen het lichaem Christi niet aen, noch en worden daer in niet ghespelt. **Spreekt eens soo van uw' broodt ofte teeken, is dat ghy kont. Waer blijft nu Hugo Lingonensis Epist. ad Berengar.** als hy seght: Ghelijck ghy niet en begrijpt hoe het Woort vleesch gheworden is, alloo en kont ghy oock niet begrijpen, hoe dit broodt wordt verandert in vleesch, ende den wijn in het bloedt, ten sy dat u het geloof vande Almoghentheydt dat leere. **Waer blijft den H. Anselmus Cantuariensis lib. de corpore Dom.** apud Joannem Garretium als hy seght: Teghen alle redeninghe van de wereltsche Philosophie, en teghen alle verstant, de substantie des broodts in eene andere substantie verandert zijnde, sijn de accidenten die daer voren aen vast waren onverandert gebleven, soo nochtans dat de wittigheyt die daer overgebleven is, het lichaem des Heeren niet wit en maect, noch de rondigheyt, ront: **Wat seght ghy nu / goeden man? sijn hier noch gheene mirakels genoegh? hier siet ghe tinners klare hooz de oogh / dat het niet anders als mirakels en sijn die de Out-vaders segghen te gheschieden in 't Alderh. Sacrament. Wist my nu een eenigh mirakel aen / 't welek gheschiedt in uw' broodt, ofte teeken. Samen siet ghy oock dat ghy gheheuselt hebt / segghende dat de Outvaders noyt ghesproken hebben van de accidenten des Sacraments, dat is te segghen van 't colour, reuck, en smaect des wijns ende des****

broodts, sonder ons eens te leeren dat het ghene onse sinnen rieken en proeven enckele toevallen zijn sonder subject ofte substantie.

Calvinist. **I**ndien de **O**ut-baders de **T**ransubstantiarte gheloofst hadden / souden se ons niet gheleert hebben waer van onse **L**ichamen gheboedt worden als wy 't **H**. **S**acrament ontfanghen ?

Catholick. **W**at was het van noode dit ons te leeren updruckelijck ? het wees sijn selven upt: **W**ant aenghesten dat se van 't selve gheboeden waren met ons / te weten / dat'er gheene substantie van broodt ende wijn na de **C**onsecratie meer oer en bleef / dan alleenlijck de accidenten van broot ende wijn / ghelijck wy nu meermael upt hunne eygen woorden gheroont hebben / soo moest het nootsakelijck volghen / dat se van gheboeden waren / ofte dat de accidenten onse lichamen eygentlijck boedden / ofte wel dat se spraken van een oneyghentlijck boeden / ghelijck oock sommighe van hun spreken van de boedinghe der siele in 't **H**. **S**acrament / want het is seker dat de siele eygentlijck niet vedt ghemaect wordt dooz het nutten des **H**. **S**acraments / ghelijck nochtans **T**ertullianus spreekt. **D**u ghebe ick u te kiesen een van beyde : **W**ile ghy noch d'een noch d'ander niet aen-nemen / soo toone ick u dan upt de **H**. **V**aders selve wat sy dooz het boeden van onse lichamen in 't **H**. **S**acrament verstaen hebben. **I**ck segghe dan dat se hier dooz niet anders verstaen hebben als dat onse lichamen dooz het nutten des **L**ichaems **C**hristi eene sekerre kraecht ende dispositie kringhen tot eene gloziense berijfentisse ende onsterflijck leven. **D**olghens de woorden **C**hristi **Ioan.** 6. **D**ie mijn vleesch eedt, ende mijn bloedt drinckt, heeft het eeuwigh leven, ende ick sal hem opwecken in den uyersten dagh. **D**it blyckt v. upt den **H.** **C**yprianus *serm. de Cana* daer hy seght : **D**at ghemeen broodt verandert zijnde in vleesch ende bloedt, brenghet het leven en groeyen aen de lichamen, ende daerom de swackheydt van ons gheloof versterckt zijnde door de ghewoonlijke uytwerckinghe der dinghen is met een ghevoelijck bewijs ghe-

leert gheweest, dat in de sichtbare Sacramenten de uytwerkinghe van 't eeuwigh leven is. Dit blijkt 2. uyt Gregorius Nyssenus *orat. Catech. Cap. 36. 37.* daer hy seght: Dat lichaem 't welck van Godt onsterflijck is ghemaect, comende in ons lichaem verandert dat heel en gantsch in sijn selven, dat onsterflijck lichaem, maect dat heel lichaem in het welck het ontfanghen is, ghelijck aen de onsterflijcke nature. Dit blijkt 3. uyt den H. Cyrillus Alexandinus *lib. 4. in Ioan. Cap. 15.* daer hy seght: Ghelijck een ginstker vyers ghesmeten in 't hoy ofte stroy de selve heel doet branden, alsoo het Woort Godts door het H. Sacrament vereenicht zijnde met onse bederslijcke nature, sal de selve heel en gantsch doen verrijzen glorieus ende onsterflijck: Welck hy daernaer noch beter verklaert segghende: Dese onse bederslijcke nature des lichaems en kost niet anders ghebrocht worden tot de onbederslijckheydt, ten zy dat het vereenicht wierde met het lichaem van het natuurlijk leven.

Calvijn. Wy en binden noch tael noch tecken in de schriften der Ovt-vaders / van wat substantie de woorden ghegenerateert worden die uyt de corruptie van de Hostie spruyten / en waer van den azijn wort ghemaect daer de geheylighde Kelck altemet verandert / of waer het lichaem ende bloedt des Heeren blijven / als de speten / daer sy onder schuylden / vergaen ende veruterticht zijn.

Cath. Daer sijn verscheyden redenen waerom dat men dit by de H. Ovt-vaders niet en bindt. 1. Om dat dit het gheloof niet en raecht. 2. Om dat 'er onder de H. Vaders gheen verschil en was aengaende de sake self / dat is / de wesentlijcke teghenwoozdigheyt Christi, en was het niet van noode dat se van soodanighe dinghen disputeerden: Dat men naderhandt dese questien heeft beginnen te roeren en is waer gheweest tot meerdere verklaringe van de sake. 3. Hoe souden de Vaders van soo klepne saken ghediscuteert hebben / aenghesien dat se dit mysterie soo verborghen hielden vooz de Catechumeni selve / dat se daer van noyt opentlick en spraken? Ghy vraeght / waer het lichaem Christi blijft als de speten

speeten vergaen zijn? Ick antwoorde / In den hemel / uyt den welcken het noyt ghekomen en is / maer alleen op verschepden plaetsen / dooz replicatie ghestelt; als dan de speeten vergaen zijn / het lichaem Christi laet op soo ofte soo eene plaetse te wesen.

Calvinist. Indien de Out-baders de Transsubstantiatie ghelooft hadden hoe is het te begrijpen dat de heydenen die de Christelijke religie met alle bedenkelycke middelen sochten swart te maken dit tot haer voordeel niet en souden ghenomen hebben / dat het heerlyck lichaem Christi aen vele dinghen onderwoopen was / die sijne Majesteit ende gloze ontwerdigh en onbetaemlyck schijnen?

Cath. Nu sie ick klaer dat ghe noyt de H. Vaders ghelesen hebt: Want dese hielden dit hoogh Mysterie niet alleen soo verborghen booz de Heydenen dat se daer noyt openlijck van en spraken / seggende se alleen / oock ten tijde Chrylostomi, als nu een groot deel Christenen waren / De ghelooyighe weten wat wy willen segghen, maer hielden dit oock verborghen booz de Catechumeni selbe / dat is / booz de ghene die noch onderwesen werden in het gheloof en niet gedoopt waren. Dat blijkt klaer uyt den H. Augustinus *Tra. II. in Ioan.* daer hy seght: Indien wy van eenen Catechumenus vraghen: Eedt ghy het vleesch van den Sone des menschs; ende drinckt ghy het bloedt vanden Sone des menschs? hy en weet niet wat dat wy segghen. Hoe konst den dan de Heydenen aen de Christenen verwijten 't ghene sy niet en wisten? niet te min / soo sy hier en daer / 't zy dooz eenighe Christenen / 't zy in de vergaderinghe daer se misseghen onbekent sich lieken binden / van dit Mysterie yet in 't ghemeen ghehoort hadden / soo hebben sy de Christenen in de eerste tijden der kercke by de heydensche Keysers beschuldicht dat se in haere vergaderingen een kleyn kindken / ghelwonden in meel dooden / ende sijn lidmaten uytdeyden aen de ghemeente / ende sijn bloedt lekten / ghelijck Minutius Felix, levende op die tijden / dat is over veertighen hondert jaren / gesuyght in *Octavio*.

Hier

Hier moet ick eens braeghen / Indien de eerste Christenen niet anders geloofden als dat in het H. Sacrament maect broode een tecken des lichaems was / ghelijck de Calvinisten nu doen / waer toe dat niet sulck een toetsicht verborghen ghehouden booz d'heydenen dat se daer van booz hun noyt openlijck spraken? Want wat swarigheyt kost hier nyt spruyten dat de Christenen broodt aen zijde een tecken des lichaems Christi tot ghedachtenisse van sijne doot? sy leerden immers openlijck dat Christus ghestorven was / waerom dan soo nauw ver- sweghen dat men tot ghedachtenisse van dese doot oprecht ghebaken broodt at 't welck eene afbeel- dinghe was van sijn Lichaem? Hier moest dan noodt-sakelijck wat anders schuylen 't welck verhes- bender ende verborghender was als broodt ende tecken; ick soude gheerne weten wat dit gheveest zy.

Verhalven / wat heeft dat te bedieden dat de eer- ste Christenen beschuldighet werden van d'heyden- den dat se de ltmaren van een kleyn kindt / gewon- den in meel / nptdeplden aen de ghemeente? niet ghy niet dat hier wat meer moest schuylen als broot ende tecken? Want hoe souden de heydenen van soo eene beschuldighinghe ghedroomt hebben / ten zy dat se ergens in 't gros pers hadden verstaen van 't wes- sentlijck Lichaem Christi onder de ghedaente van broodt? Hoort nu den H. Cyprianus *de Cana Dom.* spre- kende van 't H. Sacrament: Wy suyghen seyt hy / het bloedt, ende vestighen onse tonghe in de wonden van on- sen verlosser, daerom worden wy voor sotten gheacht vande wijs, dat is / de heydensche Philo'sophen / van dese we- relt de welcke eenen schrick hebbende van dese religie, ons schouwen, en vluchten. Hoe kosten de Christenen van dien tijt booz sotten gheacht worden / indien se niet anders en hadden als wijn een tecken des bloets?

Calvinist: Hoe en heeft oock den keiser Julianus eenen doodelijken bijandt Christi ende sijnder kercke de oude Christenen sulcx niet betweten?

Catholyck. Ick segghe dat hy in 't beginafel van sijnen afval met 't H. Sacrament heeft ghespot / want

want gelyck den H. Gregorius Nazianzenus getuyghet/
Orat. 3. advers. Iulianum. Hy heeft sijne handen besmeurt met het bloedt der heiligen die hy dede offeren/ op dat hy, seght Gregorius, de selve handen soude afwasschen en suyveren van het onbloedigh Sacrificie door hetwelcke wy ghemeenschap hebben met Christo, met sijn liden, ende met sijne Godlyckheyt. Op de selve plaetse sult ghy oock binden hoe dat Gregorius tegen Julianus uptbalt noemende hem eenen dwaelen en godloosen mensch om dat hy sich stelde tegen het Sacrificie 't welck door de heele werelt verbreydt was: hoe wert ghy nu dat Julianus dit niet ghebaen en heeft met smaet-woorden / lasteringhen / ende berwijtinghen? immergh wy hebben hier goet fondament om dit te gissen/ ende ghy en hebt gheene redenen om dit te loochenen.

Calvinist. Eyndelijck selt blinde dat sedert de tijden van Paschasius ende Lantfrancus, dat is te segghen / sedert dat de dwalinghe vande Utschaemelycke teghenwoozdigheyt van Christi Utschaem in de H. Eucharistie in de werelt quam / de transsubstantiatie noyt ruste ghehadt heeft / ende noyt eynde van 't wisten ende krakeelen / ober dese saeke / is gheweest.

Cath. Hier goet het spel noch eens aen met liegen ende bedrieghen. Ick segghe dat het ontwaerachtigh is dat de leere van de Utschaemelycke teghenwoozdigheyt Christi in 't H. Sacrament eerst op quam ontrent de tijden van Paschasius ende Lantfrancus, heel contrarij blijkt upt al het voozgaende.

Calvinist. Bertramus bestreete in haere gheboorte.

Cath. Sy was meer als neghen hondert saeren hoer Bertramus ghehozen.

Calvinist. Berengarius stelde sich schryp daer teghen in de elfde eentwe als sy begon eenen aenhangh in de Kercke te cryghen.

Cath. Desen aenhangh hadde alreede duysent saeren in de Kercke gheduert eer Berengarius opquam. Maer een ding is hier wel te bemercken / hoe dat het ghebeurt is dat Bertramus niet eenen aenhanget ghehadt heeft / Berengarius in zyn leven seer weynighe/

ghe/

ghe / ende niet anders / gelijk *Guimundus* getuyght / als godloose menschen die sich verheughden dat se van eene groote breef verlost waren als sy verston den dat het H. Sacrament soo Godlijck niet en was dat se om het selve 't ontfanghen moesten afstant doen van hunne schelm-stucken en boosgheden: Ick vzaeghe dan noch eens hoe het heeft conen geschieden dat den eersten gheene / den tweeden wepntghe / ofte niet anders als godloose menschen booz aenhanghers ghehadt heeft / ende ter contrarien de geleerste ende treflykste mannen van die tijden sich tegghen hun hebben ghestelt? Wat ghesont ende redelijck verstant en sal hter upt niet besluyten dat de leere van Bertamius en Berengarius besonder was / ende die vande Uchaemlijcke tegentwoordigheyt Christi de algheeme van de heel Kercke? Want was de eerste de algheeme? hoe en is'er dan niemant naemelijck ten tijden Bertrami ghebonden gheweest die booz hem schreef / oft mer hem het selve ghevoelen vzaef? hoe zijn alle de gheleerde terstont in de gheboozte van onse leere / soo ghy seght / omghesedt ende verkeert gheweest / haere opinie versackende / ende latende Bertramus in de brodde? wie sal dit comen begrijpen?

Calvinist. Mae de doot van Berengarius wiert zijne leere van meest alle Franschen, Enghelschen, en Italianen boozde Catholijcke leere ende geloof vande Kercke erkent ende aenghenomen.

Cath. Dit is te grof gheloghen / of noemt ons de schijbers die onder dese dyp natten het ghevoelen van Berengarius met schijften boozghestaen hebben / en dan sal het noch verre van hups zijn dat meest alle de Franschen, Enghelschen, ende Italianen sulcx souden ghelooft hebben.

Calvinist. De Vaudoisen en Albigenen stonden tegen de transsubstantatie op / in de twaelfde eeuw.

Cath. Maer sy warden van de Kercke verdoemt / ende waren het minste deel van heel Vranckrijck, ofte Piedmont.

Calvinist. Daer naer quam Wiclf ende Ioannes Hus.
Cath.

Cath. Die wterden van ghelijcken berdoemt: ende Ioannes Hus, ghelijck Cochlaeus betoont in de *Hystorie* van de Hussiten, heeft altyc eenen schick gehabt van te leeren dat'er in 't *H. Sacrament* niet anders en en was als broodt een recken des *Vichacms* / soo dat de Calvinisten in dit stuck sich op hem niet en konnen beroepen / al-hoe-wel hy andere dwalinghen hadde.

Calvinist. Nae de Wicleffien ende Hussiten selde haer de reformatie in 't beginsel van de boozgaende eeuw directelijck daer teghen.

Cath. Niet teghenstaende / heel Portugael, Spaegnen, Italien, ende Savoyen, Vranckrijk, Polen, Duytslandt, behalven eenighe besondere plaetsen zijn ghebleven by de leere van de *Vichaelijcke* tegenwoozdigheyt van 't *Vichaelm* Christi in 't *H. Sacrament* / sae heel Sweden, ende Denemercken, al-hoe-wel sy de transsubstantiatie niet en gelooben / blijven eben wel daer by dat Christus *Vichaelmelijck* is in 't *H. Sacrament* / sonder nu niet te spreken van soo menighe dupfende Catholijcken die self in de vereenighde Nederlanden van 't selve ghevoelen zijn met de Roomsche Kercke.

Calvinist. Ick en binde niet dat opt eenighe twist in de *Chyristelijcke* Kercke ober dese saeke soude getweest zijne / hoe wel gheene dwael-geesten opt ontbroken en hebben.

Cath. Hadt ghy wel gesocht ghy soud'et ghebonden hebben. By den *H. Ignatius Epist. ad Smyrn.* byghebrocht van *Theodoretus Dial. 3.* sprekende van de *Simonianen*: Sy en aenveerden, seyt hy / gheene offeranden om dat-se niet en belijde dat de *Eucharistie* het *Vleesch* van onsen *Saligmaker* is. En daerom en wilden sy dit niet belijde om dat-se niet en geloofden dat Christus een waerachtigh lichaem hadde gehad: dat is de reden waerom dat de *Out-Vaders* de dwalingen tackende het *H. Sacrament* niet directelijck bestreden en hebben / alsoo sy naemelijck tegen de ketters moesten bewijzen dat Christus waerachtigh vleesch hadde ghehad / Gelijck-men by vele *Out-Vaders* can sien die van

Bellarminus

Bellarminus by ghestelt worden. Maer soo wanneer dat de heeltsozmer in 't jaers seben hondert begosten te leeren dat het broodt ende wijn beelden van Christi Lichaem en bloedt waeren 't welck noyt yemant booz hun / selfs hadde ghedacht / hebben op den tijt de Griecksche Daders sich hier teghen gestelt / ende gheoont dat het H. Sacrament gheen beedt en was van 't Lichaem des Heeren / maer het waerschtigh Lichaem selbe / ghelijckmen can sien *In Synodo 7. A. 6. ende by Damascenus lib. 4. cap. 14. ende by Theophylactus in cap. 26. Matth. &c.*

Calvinist. Het is seker dat tot het eynde toe van de sefte eentwe alle de Oud-Daders hebben eenpaertlyck ende gemeentlyck van de H. Eucharistie soo ghelooft / ende in sulcke termen / ende op soodanighe wyse ghesproken als wy Gherefozmeerde nu regenswoordigh doen.

Cath. Ick meynde dat-se dupsent jaeren lanck soo ghelooft ende ghesproken hadden gelijck ghy meermal hiet hozen gesept hebt / ende nu comt het alleen op ses hondere jaeren. Doch dat gheen van beyde waerachtigh is can men sien booz de oogh in 't heel berbolgh van dit schrift.

Calv. In de sevende eentwe leefde een seker Monick vanden bergh Sinai met naeme Anastasius die de eerste schreef dat wy aen de H. Tafel ontfangen / noch enckel broodt noch een afbeeltenis was, maer het waere Lichaem ende bloedt des Heeren Iesu die vleesch is gheworden,

Cath. 't is leughen dat Anastasius de eerste geweest is die soo gheleert heeft t Want Cyprianus, Chrysostramus, Cyrillus, ende andere van my hier boven booz ghestelt hadden 't vijf / vier / en dzy hondert jaeren booz hem gheleert.

Maer-en-boven 't is eene grobe leughen als ghy van Damascenus seght dat hy noyt de wesentlyke veranderinghe geloost heeft / heel contrary blyckt claer uyt dese zijne woorzen *Lib. 4. de fide cap. 14.* Het broodt ende wijn ende water worden door de aenroepinghe des H. Gheests boven-natuerlijck verandert in 't Lichaem ende bloet Christi

Christi: Het broodt ende wijn en sijn de figure van 't Lichaem ende Bloedt Christi niet, maer 'tis het Lichaem des Heere selve nu Godlijck sijnde.

Dan gaet ghy teghen u eyghen selben disputeren wat oplose ende meeninghe Anastasius ende Rupertus gehad hebben / ende ghy en weet self niet wat gh'er van maken sulc / onder: visschen hebt ghy ons boben betweten dat wy de Vaders draepen soo wy begeeren / hoe hebt ghy u dus vergheren / dat ghy self hier in 't werck leght / over 't welck ghy ons / al-hoe-wel sonder de waerheyt / berispt?

Dan stelt ghy ons vooz eene valsche Synode van eenen hoop beelt stozuers die ghy seght ghetweest te sijn het Concilie van Constantinopelen, maer valschelijck / welke Synode, soo ghy seght / soude bestoten hebben in de achtste eeuwte dat het broodt ende wijn niet anders als beelden en sijn van het Lichaem ende Bloet Christi. Dese Synode soude ick geerne van u geciteert sien met de aenwysinge der plaetsen daer-se soo spreeckt / want ick beelde dat eenen sekeren Gregorius alleen / sonder sich te beroepen op eenigh volle concilie / die soo geseyt heeft in het tweede concilie van Niceen *Adione 6.* Waerop hem datelijck gheantwoort wiert. Dese heele redeninghe schijnt grouwelyck te sijn: Want die eens uyt de waerheyt gevallen sijn, worden door het ghevolgh van hunne eyghen dwalinge ghedreven in vele ende perijkuleuse ongerymtheden, ghelijck het aen dese ydele klappers gebeurt is: Want afwijkende vanden wegh der waerheyt om het macken der beelden, sijn sy in eene andere uytterste dwaesheyt ghevallen: want niemant vande Apostelen die de trompetten van den H Geest sijn, ofte van onse glorieuse Vaders, heeft ons onbloedigh sacrificie 't welck tot ghedachtenisse van het lijdens ons Heeren ingestelt is, een beelde van Christi Lichaem genoemt: Christus en heeft oock niet gheseyt: Neemt ende eet het beelde van mijn Lichaem; leest de Schrifture daer ghy begheert, ghy en sulc noyconen vinden dat oft den Heere ofte d Apostelen, ofte de Vaders dat onbloedigh sacrificie 't welck vande Priesters geoffert wordt hebben gheseyt een beelde te sijn, maer wel het Lichaem selve, ende het bloedt selve. **Hoozt ghy wel? be-**

D

seu

sen Catholijcken leeraer beroept sich stoutelijck op alle de Vaders / daer den beelstformer niet eens van de selve / noch van eenich Conclle ghetwarch maectt : ende dese Catholijcke boozgaende leerlinghe is toeghestemt ende onderteekent gheweest van d' honderd en twee-er-beertich Bisschoppen.

Calvinist: De grootste byanden van dese boozgeden Synode die naederhandt tot Nicéen by een quamen / herkennen dat sy in dit stuck ten pynlicpaelste van het algemeen gheloof niet en sijn afgeweken.

Catholyck. Wilt ons precies de plaetse aen / want sonder dit en ghelooben wy u niet / ende behalven dit / soo sult ghy ons oock moeten aenwysen op wat plaetse dat die Synode van Constantinopelen . die ghy hier boozgheeft / soo spreect.

Gene ghy snatert van het Conclle van Nicéen, te weten / dat de Keyserinne Irene dit liet vergaderen / ende soodanighe luden beriep daer sy te bozen van berseker was dat sy haere inclinatie in alle souden volghen ende bevestighen / stelle ick onder uwe oude praetijng/en beuselinghen/en consequentien die ghy in uwe verdrayde phantase gheue hebt / gelijk als gy daer naer seght dat de Nicéensche Vaders dese wjse van spreken / het ghene dat in 'sacrament opgeoffert wort , is de substantie des broodts , t'welck die valsche Synode oock geseyt hadde / ontgeroert hebbe booz by gegaf / waer upt ghy bestuyt dat de Nicéensche Vaders van de transsubstantiatie niet en hebbe getweten: hoe volghet dit? wiert dit niet meer als genoech wederlept / wanneer de Nicéensche Vaders aldus argumenteerden? Sy belijden dat het broodt het Godlijk lichaem wort maer indien het een beelt van het lichaem is, t'en kan voorwaer het Godlijk lichaem niet worden. Hier toonen sy immers klaer dat de substantie des broodts niet en kan blijben / ander sijn? waerom en souden sy niet willen toestemmen dat ter een beeldt zy t'welck in de substantie des broodts lichtelijck te vinden was?

Gene

Ughene ghy boozders praet van Carolus Magnus, ende het Concille van Franckfort, is een recken van groote verlegghentheid / aengesien dat ghy u moest behelpen met versterde woorzen van den eersten / ende met phantastike uplegghinghen van het tweede.

Calvinist. Paschasius Ratbertus een monack van Corbie in Picardien, is de eerste gheweest ontrent de neghende eeuw / die de wesentlike en lichamelike reghentwoordicheit / dooz de veranderinghe des boozers in de substantie van Christi lichaem heeft begunsticht.

Catholyck. Ick beroepe my op het koning van alle ghesonde ende onghepassioneerde verstanden / die het contrary konnen sien booz de ooght upt alle de Outbaders die ick boven boozghestelt hebbe.

Du bzaegh ick wederom / hoe dese nentwe leere van de transsubstantie / die gy seght in de negenste eeuw eerst opghelomen te sijn / geene scheuringhe en heeft ghebrocht inde kercke / aenghesien dat se reghelrecht streedt teghen de andere.

Calvinist. Ick segghe dat het lichaem van de kercke in t'gros / ende het meeste deel van de herders / ten opsichte van de lichaemlike reghentwoordicheit Christi in de Eucharistie / niet en wisten wat t'was.

Catholyck. Necht; daer hebt ghy den naghel op t'hoofst gheslaeghen als ghy maer aen redelike menschen sent konnen wijs maecken dat alle de menschen van heel Europa op die tijden niet anders als rupstacken en waeren.

Calvinist: Ick segghe noch meer dat ten opsichte van de warheid selbe het meeste deel van de herders haer te bidden ende gherust hielden / als sy maer het oude gheloof met rene confuse kennisse behielden / sonder eens sich te begeven tot het ondersoeken van alle de particuliere questien die daer op souben mogen vallen / die sy lieren aende geleerde welkers eyghen werck dit was.

Catholyck: Hoozt ghy wel Calvinisten, desen man die seght dit sonder eenich bewys/uyt sijne eppen phantafye/wacht u wel van hem niet te gelooven/want ick vreesse dat ghe perijckel sout loopen van utwoz verdoemensse.

Ghene ghy seght van Bellarminus ende Sirmondus, als of se Paschasius den eersten hielden die ernstelijck bande waerheyt des lichaems ende bloedts des Heeren gheschreven heeft / dat sal ick beandwoorden als ghy my de plaetsen sult precies aengewesen hebben daer dese twee mannen dit segghen.

Calvinist: Ghelooft ten minsten Paschasius selve die in sijnen brief aen Frudegardus dit dupdelijck schryft: Hoewel ick in een seker boeck dat ick een ionghelinc hebbe opghedraghen niet en hebbe gheschreven dat de leser sou weerdich sijn, ick hoore nochtans dat ick vele menschen verweckt hebbe tot t'verstande van dese verborghentheydt.

Catholyck. Dooz eerst als Paschasius seght dat hy niet gheschreven en heeft t'welch dooz de leser sou weerdich sijn / t'is seker dat hy dit seght uyt oodmoedicheydt: ten tweeden als hy seght dat hy vele beweeght heeft tot verstant van dit mysterie / hy spreekt vande ghene die seiden / het vleesch en is niet nu meynende dat het lichaem Christi in t'w. Sacrament kost bedorven worden / daerom boeght'er hy by: Het lichaem Christi en wort niet bedorven; hy en seght dan niet dat hy vele beweeght heeft om te gelooven dat Christi lichaem wesentlijck was in t'w. Sacrament/waer om te gelooven dat het daer niet bedorven kost worden; wat doet dit nu ter saeke om te bewijfen dat Paschasius de eerste is gheweest die van de lichaemlijcke teghenwoordicheyt ernstelijck gheschreven heeft?

Calvinist. Dese opfinte van Paschasius wtert vā wpenighe aenghenomen / en ten schilt niet veel of alle de vermaerde mannen die in de negende eentwe gheschreven hebbe sijn hem klaerblijckelijck tegen gevalle. **Mē** schreef met boozbedachten raet heele boeken om dese nientwe ende lichaemlijcke teghenwoordicheydt om verre te stooten.

Catholyck.

Catholyck: nu en ben ick niet verwondert dat de Calvinisten soo hartneeksch blijven in hunne dwalinghe als men hun soo bedrieght: want indien men desen man afsepscht dat hy ons die heele boeken in t'besonder sou aenwijzen / hy en is niet machtich een booz den dach te brengen:

Hy stelt wel eenighe schryvers booz van die eeuwige / die hier en daer een spreuke hebben van t'H. Sacrament / maer ick soude gheerne sien heele boeken / en die schryvers / die hy noch booz stelt / en hebben selfs geen schijn dat se Paschasius souden bestreden hebben raeckende de lichaemelijke tegenwoordichheid Christi in t'H. Sacrament.

Door eerst Amalarius spreekt dupdelijck daer booz lib. 3. de Ecclesiast: offic: cap. 24. segghende Wy gheloovent dat de enckele nature van broodt ende van den ghemengelden wijn verandert wort in eene redelijcke nature te weten van het lichaem ende bloedt Christi.

Ten tweeden Walafridus Strabo in *Glossa ordin: cap. 11. Ep. I. ad Corinth:* Wy belijden, seyt hy / dat de substantie van broodt ende wijn verandert worden in de substantie van t'lichaem ende bloedt des Heeren: maer de toevallen de welke overblijven vande vorige substantie, te weten, het colour, smacck, forme, ende ghewicht, en gaen het lichaem christi niet aen, noch en worden in t'selve niet gestapelt.

Hier uyt blyckt klaer dat desen Strabo op de plaetse die ghy booz stelt uyt cap. 16. de rebus Ecces: spreekt van de materie die op den Altaer woxt gestelt booz de consecratie / de welke / soo hy hier klaerlijck seght / woxt verandert in de substantie des lichaems Christi, te weten / na de consecratie / niet anders overblijvende als de accidenten of toeballen.

Ten derden. Florus Magister in *Exposit: Missa:* Als het schepsel, seyt hy / van broodt ende wijn in t'Sacrament van t'vleesch ende bloet Christi door eene onuytsprekelijck heyligmakinge des H. Gheest wort verandert, wort Christus ghe-eten. Te hozen hadde hy gheseyt / dat het lichaem ende bloedt des eenighen geboren sone Godts uyt de vruchten des aerdrijcks voor de gheloovighen ghemacckt wordt

door de onuytsprekelijke kracht van de Goddelijcke zegheninghe.

Niet geckelijcker als de consequente die gy treckt upt dese leste woorden: bzaegghende: wie is'er die niet en siet dat dese woorden voor de gheloovighen, met upstuytinghe der ongheloovighen/hier ghestelt/ de transsubstantatie om verre stoot: wāt als de bzueten des aertrijcks booz de eene hēt lichaem Christi ghemaecht worden/en booz den anderen niet / het verstaet sich selben dat'er gheene veranderinghe in haere substantie gheschiedt.

Dit is lustich de Dabers naer sijne sorte inbeeldinghe bzaepen. Want waer sluyt hier Strabo de ongheloovighen upt? of waer seght hy / Indien de ongheloovighen ter communie quamen / sy en souden het lichaem Christi niet ontfanghen? Hy seght dan dat in de Masse het lichaem ende bloedt Christi wort ghemaecht van het broodt voor de gheloovighen. 1. om dat dit H. Sacrament de ongheloovighen niet aengaet als wesende bupren de eenshepdt van de Kercke. 2. om dat sy het selve niet anders als onweerdelijck konnen ontfanghen: stelt nu noch eens nu' verstant te werck om te toonen dat Strabo hier de transsubstantatie om verre stoot.

Ten vierden; wat Lupus Ferrariensis aengaet selt en hebbe in alle sijne schryften de welke bestaen in 127. blycken niet eene syzuke konnen vinden raekende het alderh. Sacrament: wijst ons die aen.

Ten vijfden Druthmarus, en seght nergens/ooch in die woorden die ghy hier by bzencht/dat het broodt eene figure des lichaems is/maer dat men dese actie / te weten die Christus ghebaen hadde in het leste aboutmael instellende het alderh. Sacrament in Figure sou doen: siet ghy niet dat'er groot onderschept is tusschen te segghen / de saecke van t' H. Sacrament is eene figure / ende tusschen te segghen doer dat TOT oft IN eene figure? Hy en seght ooch niet dat de substantie des broodts ofte des wijns blijft/maer hy seght dat hy dooz dese twee dingen/ te weten / die Christus nam in sijne handen/de verhogghent.

borghentheyt van sijn Sacrament heeft willen be-
vestigen / is dat te segghen dat de substantie van
broodt ende wijn / namelijk nae de Consecrate
blijft?

Doch wat noot hier over te redenen? hoorz wat
Sixtus Senensis seght in *Biblioth. lib. 6. Annot. 112.* Weet/
seht hy/Christelijckē leser dat dese plaetse t'zy door de on-
wetentheyt vande uytchrijvers, t'zy door de onachtsaem-
heyt vande druckers, t'zy door het bedroch van de ketters,
leelijck vercort ende bedorven is, t'welck ick achterhaelt
hebbe uyt eenen oprechten ende ongheschonden alderout-
sten gheschreven boeck die ick in de Bibliotheke vande Min-
derbroeders te Lyons inghesien hebbe: want in de plaetse
van dese woorden: Dit is mijn lichaem, dat is, in 't Sacra-
ment, ghelijck de boeken, in Duytslandt ghedruckt, hebben,
heeft het exemplær van Lyons: Dit is mijn lichaem. dat is,
waerachtelijck in 't Sacrament vast staende: Wederom, daer
wy in de ghedruckte boeken lesen, dese woorden: veran-
derende gheestelijcker wijze het lichaem in broodt, het bloet
in den wijn, leest men in 't exemplær van Lyons dese woor-
den: veranderende het broodt in het lichaem, ende den wijn
in het bloedt. **Dus herre** Drutmarus.

En sesten. Wat Prudentius ende Hincmarus aengaet
daer van moet ghy ons naerder bewijs geben/ende
het boeck ende Capitel aenwijsen / alsoo de schrij-
ven handen boozscyden Hincmarus wdest ende hzedt
zijn.

Dozberg rakende Amalarius, Rabanus, ende Heribal-
dus, op den eersten hebbe ick u biden volbaen / van
de twee andere en is gheene apparentie dat se van
't gheboelen van Calvyn sijn gheweest / ghelijck den
aentheur van het altyt-durende gheloof wel beemerckt
heeft / want alhoewel sy segghen / ghelijck ghy
hier booz-gheeft / dat 't h. Sacrament booz soo veel
de materie belanght / inde maeghe gekoocht wordt /
hier uyt en volghet niet dat daerom de substantie des
broodts blijft / ghelijck wy hier vozen u hebben be-
wesen.

Om niet lanck te maeken / ick laete het bonnis
over Beccramus aen andere ghy kost wel weten dat

Bellarminus *lib. 1. de Euch. Cap. 1.* hem opentlijck stelt onder de dwaelgeesten rakende het H. Sacrament/ ick sal dan gheerue met Bellarminus u desen autheur ober-laten/ of hy 't juyst met de Calvinisten ghehouden heeft en wil ick niet segghen / gaet'er even-wel hy mede henen / ende siet wat ghy met eenen autheur die niemant op die tijden gebolghet en heeft / sult opghedaen hebben. **Och arm!** 't is een magere ende schrale opinie die haer te hreden moet houden met eenen autheur: Want of ghy oupsentmael upt dese leste autheurs uwe leere hebt willen met groote moeyte distilleren / cplaes! ghy en hebt'er niet een druppelken upt-gheperst met het welcke ghy u^m broodt sijnde een teeken des lichaems sout konnen vast maken.

Verhalben merckt nu eens/ Calvinisten, hoe ghy berlept wort: Desen schryber droegh sijnen roem dat in de neghende eeuwte heele boecken gheschreven wierden teghen de lichamelijcke teghenwoordigheyt Christi in 't H. Sacrament ende hy en kan ons self niet eene soenke boort-brenghen die dese opinie op die eeuwte soude bestreden hebben.

Hy seyde verhalben hier-bozen dat alle de vermaerde mannen in de negende eeuwte teghen Paschasius, die de lichamelijcke teghenwoordigheyt Christi betweeg/ gheballen waren/ ende hy en kan ons niet meer als enen enckelen man by-setten / te weten Bertramus, met den welcken niemant op die boortseyde eeuwte ghespannen heeft / ende niemant als desen alleen sich ghestelt teghen Paschasius, ofte / om beter te segghen / Paschasius heeft sich ghestelt teghen Bertramus als teghen eenen drijber van cene nieuwe ende on-ghehoorde opinie: Maer soo daer niemant en wag die met Bertramus aenspande soo en is het niet van noode gheweest dat men desen schryber groote tegenstant doen soude / 't was ghenoggh dat Paschasius, hem soo den mont ghestopt hadde dat sijne ketterij haer niet en verlezpde / blijvende het algemeen ghevoelen van de H. Kercke rakende de lichamelijcke teghenwoordigheyt Christi, 't welck Paschasius

chafius, gelijck hy self seght / booz stont ende betwete
de / in sijn gheheel / soo als het te bozen op alle de
boozgaende eentwen gheweest was.

Al war ghy hier naer tot lof van Joannes Erigena
seght als boozstaender van utwe secte / moet verstaens
worden van Joannes Scotus, niet desen subtilen Doct
tooz upr de Orden der Minderbroeders, maer van ee
nen anderen die outrent dyp hondert jaren te bozen
gheleest heeft: Dat Joannes Erigena ende Joannes Sco
tus den selven man is gheweest gherupghr Gesnerus
in Biblioth. Tit. Ioan. Scot. segghende: Dit is buyten twiif
fel den selven gheweest met Joannes Erigena. Maer als
ghy desen man soo hoogh wilde pryisen / gelijck ghy
hier booz gheeft met de eygen woorden van alle de schrij
vers, dan moest ghy ten minsten eenen schryber ges
noemt hebben met het boeck ende Capittel / want
wote sal u anders ghelooben die nu betrapt zyt op
soo vele valscheden? Als ghy nu wilt weten hoe het
met desen man toeghegaen is / leest Rogerius *Annal.*
part. 1. Anno 880. Hy wiert eerst vande Franschen, name
lijck van Florus Magister om sijne dwaalingen dapper
boozstreken. Daer naer wiert sijnen boeck vande
Eucharistie in 't Concille van Verceel verdoemt. Con
delijck heeft Berengarius / ver schijnende booz het Con
cille van Roomen, selve den boozsepden boeck ver
bzandt / als wesende de eerste oorzake van sijne dwa
linghen / ghelijck men kan sien *in Fragment. Histor. Fran
cor. ad Glabrum.* daer hebt ghy den man op den wele
ken ghy soo stoest / welckers schriften Berengarius sel
ve verbzandt heeft.

Elfricus die ghy oock boozt-bzenght als boozstaen
der van utwe secte in de thijende eentwe / is naer mijn
advys / erghens een man in de locht / want noch
Gesnerus *in Biblioth.* noch Possevinus *in Apparatu*, noch
Paris, noch Polydorus, noch Wallingam in hunne
Histozen van Enghelandt, en weten van soo een man
te spreken: Seght my dan upr wie dat ghy 't hebt
dat desen Elfricus een sermoon van 't H. Sacrament
soude geschreben hebben / daer hy utwe optnie booz
stont / het welck saetlijcx op den Paeschdagh wiert
booz

hoor ghelesen aen 't volck door de communte.

Maer niet schoonder dan als ghy met opghesprockte woorzen begint te praten vande Albigen-
sen &c. Die ghy beken van de Concllen betwefen
te sijn: 't is een wonderlijck dinghen dat alle dese
dwaelgheesten niet een concilte en hebben konnen
vergaderen om de Roomsche Kerck te verdoemen:
't en ghebrack hun aen macht niet / want / soo ghy
hoben selve gheseyt hebt / sy hadden nu heel Italien,
Vranckrijck, en Enghelandt inghebaren / ende die maer
de historien van verre ghesien heeft / weet genoegh
wat eene menschte van Albigenen, ende met wat
eene wyetheyt sy samen inde wapenen quaemen:
Hoe heeft van de opnste van de Roomsche Kercke soo
d'overhandt ghehouden ende hoben gheswommen/
soch op onse tijden / niet teghenstaende soo grou-
welijcke moerwilligheden der Geusen in Nederlandt,
ende der Hugonotten in Vranckrijck? Het Roomsche ghe-
loof / rakende de lichaemlijcke teghenwoordigheyt
Christi in 't H. Sacrament / triompheert verre bo-
ven de Geusen ende Hugonotten door heel Europa, ende
stelt sijne historien tekenen hoben het ydel hoo-
teeken der Calvinisten.

Calvinist: Ick en hebbe niet meer als een woort
te segghen aengaende het gheboelen der Grieken en-
de andere Christenen / van de welke ick openbaer-
lijck staende houde dat de Transsubstantiatie ende
aenblodinghe des Sacraments aen hun onbekent
is: Want noch de Grieken, noch de Armenianen, noch
de Russen, noch de Jacobiten, noch de Ethiopiers, noch
renghe Christenen ghelooben niet met al van dese
twee stucken.

Cath. Ghy sout dit beter gestwegen hebben; want
die den Godts-dienst te Jerusalem gesit hebbē die alle
dese ende andere Christenen in de Kercke van 't H.
Kruys elck aen sijnen besonderen Antaet doen /
souden n konnen overtuyghen. 1. Dat alle dese
Christenen niet een hazz op hun hooft hebben te
dencken op de leere van Calvyn. 2. Dat se allegaer
tot een toe ghelooben dat Christus lichaemlijck ende
wesent

wesentlijk is in 't H. Sacrament; dit stuck beves-
 ten sy niet meerderen peber als eentigh ander / of
 nu sommige verschillen zijn in de maniere om dese
 lichamelijke tegenwoordigheyt upt te legghen is
 my onbekent / dat is seker dat de Armenianen en Ma-
 roniten, de Transsubstantatie ghelooben als wy/
 ende dat se allegaer samen soo vele soorten van
 Christenen als'er zijn / de Calvinisten beschaemt ma-
 ken / hondende staen / van alle tijden met de Room-
 sche Kercke / dat Christi Utschaem wesentlijk ende
 lichaemlijk in 't H. Sacrament is.

Den Vader der Vermertigheden wil aen de ver-
 blinde Calvinisten de ooghen openen (ghelijck hy nu
 onlancx aen sommige treffijcke Franche Princen
 ghedaen heeft namelijk dooz dese onse waerhejdt)
 op dat se hunne stijbe halsen moghen buygghen on-
 der die seere / dooz de welke ghelijck den H. Eligius
 Bisschop van Noyon, ober negen hondert jaeren ge-
 seyt heeft) de wereldt is ten onder-ghebrocht.

Tot meerdere eere Godts.